

El País Basc (fa quatre anys, fa dos anys,

JOSEP-MARIA TERRICARRAS

Les dates històriques només són indicatives: concentren fets i processos molt diversos. Algunes, però, tenen una funció especial: són com una olor o una paraula capaces de representar tot un univers. Els darrers quatre anys del País Basc tenen moltes dates assenyalades. N'apuntaré només alguna perquè, com passa amb la punta de coixí, si es posen bé les agulles, el dibuix final està assegurat.

Fa quatre anys. El 1999 va ser un any important, dominat per la treva d'ETA. Un any sense atemptats. La bona notícia havia començat el setembre del 1998, quan –poc després de signar-se el pacte de Lizarra-Garazi–, ETA va declarar una treva indefinida. Malauradament, també la va donar per acabada el 3 de desembre del 1999, tot just catorze mesos després.

Aquell any van passar, és clar, moltes altres coses a Espanya, però cap no va ser tan important com la treva, justament en un moment en què el PP, en minoria fràgil, anava venent la imatge de govern moderat i centrista, imatge que molts electors, al cap de poc, li van acabar comprant de bona gana. La treva, però, no va aprofitar al procés de pau. Només va fer profit al PP, que la va rebutjar de seguida com a “treva-trampa” i la va convertir en un bumerang girat contra ETA –que l’havia declarat–, i contra el PNB i Herri Batasuna –que l’havien fet possible. El PP va optar per ignorar la treva i centrar tots els seus atacs contra el pacte de Lizarra, fins que aquest va esclatar des de dins. Així, allò que era una oportunitat per a la pau va ser presentat com una claudicació antidemocràtica i com un senyal de dependència del terrorisme etarra.

Aviat, el pacte de Lizarra-Garazi va acabar desacreditat i va perjudicar més els defensors del diàleg que no pas els defensors de la simple repressió. Al cap de ben poc, el mateix PNB es va haver de desdir del pacte, encara que ho fes a contracor. El PP hi havia descobert, però, un filó de primera magnitud. Així va començar una forta campanya politicomediàtica del PP contra el PNB,

“Si el 1999 el PP havia decidit de no apostar per la via política per desfer-se d'ETA, el 2000 va decidir d'abandonar també aquesta via en les seves relacions amb el govern d'Euskadi. Contra ETA, la via policial; contra el nacionalisme basc, la pressió de l'administració –per exemple, en el contenciós per renegociar el concert econòmic– i la via legal i judicial”

campanya que es va veure enfortida per la represa dels brutals assassinats d'ETA –entre altres, el de l'exministre Ernest Lluch. De fet, quatre anys després de Lizarra, quan ja gairebé ningú no se'n recorda, el PP encara n'explota l'existència. I és que, des de llavors, aquell pacte s'ha convertit en la munió predilecta del PP per presentar el PNB com a sospitós de connivència amb el terrorisme i per atacar, per tant, qualsevol iniciativa sorgida en el si del nacionalisme basc.

El primer trimestre de l'any 2000 va agreujar aquest clima de confrontació partidista. Pel març hi va haver eleccions a Espanya, i el PP va ser tan eficaç en la seva estratègia de satel·lització d'un PSOE feble i trist –i molt flagel·lat pel terrorisme–, que el va acabar escombrant a les urnes. Va ser a partir d'aquell moment que el PP va abandonar el seu posat centrista. Conscient de la seva força, però –com es veuria després–, cec de poder, va posar en marxa una campanya d'identificació progressiva de tot el nacionalisme basc amb ETA. El moment estel·lar d'aquesta operació va ser

el pacte antiterrorista, que va fer signar al PSOE abans d'acabar el 2000, i que contenia un preàmbul absolutament bel·ligerant contra el PNB.

Llavors ja va quedar ben clar que la via del diàleg estava barrada: no solament amb ETA i amb Herri Batasuna, sinó també amb el PNB. Si el 1999 el PP havia decidit de no apostar per la via política per desfer-se d'ETA, el 2000 va decidir d'abandonar també aquesta via en les seves relacions amb el govern d'Euskadi. Contra ETA, la via policial; contra el nacionalisme basc, la pressió de l'administració –per exemple, en el contenciós per renegociar el concert econòmic– i la via legal i judicial. Com si la imposició, la llei i la presó poguessin resoldre cap dels problemes que el pacte i el diàleg amb prou feines podran resoldre algun dia.

Fa dos anys. Tot estava ja ben a punt per a l'assalt electoral del PP-PSOE al País Basc. Els mitjans de comunicació addictes al règim de Madrid van engeixar la maquinària, i la “Brunete mediàtica” va bombardejar durant mesos sobre la corrupció i la misèria regnants al País Basc. Jaime Mayor Oreja estava preparat. Semblava ben bé que l'espanyolisme havia d'infligir una derrota severa al nacionalisme basc.

Les coses van anar altrament. El 13 de maig del 2001 Juan José Ibarretxe va obtenir una victòria esclatant. Herri Batasuna, reconvertida en Euskal Herritarrok, va pagar la factura política del cessament de la treva per part d'ETA. El bloc PP-PSOE va pagar cara la seva política de confrontació. Res d'això, però, no va aturar el PP, cada dia més convençut que la realitat no és allò amb què un es troba sinó allò que un s'inventa. El president espanyol va comentar el seu fracàs dient que l'electorat basc “no era madur”. No va pair, doncs, la derrota. Ni tan sols la va entendre. I d'allà en van venir alguns dels mals posteriors.

Perquè, a partir d'aquell moment, el PP va accelerar el pas. Un cop perduda la batalla electoral a Euskadi –que l'havia tingut obsessionat durant mesos–,

ara mateix)

“Aquests últims quatre anys han passat força coses al País Basc. Els problemes, però, no s’han mogut de lloc. Si de cas, s’han enquistat. El pla Ibarretxe pretén, justament, desencallar el debat, remoure posicions, sacsejar prejudicis. Ara bé, el camí cap a un referèndum en què els bascos siguin el subjecte polític que pren la decisió és el pitjor camí imaginable per al president espanyol. Perquè el problema no és quina decisió prendran els bascos, sinó el fet mateix que algun dia puguin arribar a prendre una decisió, que puguin arribar a ser protagonistes de la seva història”

va diversificar les accions: va aprovar una nova llei d’universitats, que retallava l’autonomia universitària; va renovar el Tribunal Constitucional, excloent-ne els representants bascos i catalans; el 27 de juny del 2002 va fer aprovar per una gran majoria del Congrés l’anomenada “lleï de partits polítics”, que preparava la imminent il·legalització de Batasuna, successora d’Euskal Herritarrok; va reaccionar duríssimament contra la pastoral dels bisbes bascos davant la llei de partits, i va obtenir una clara rectificació pública per part de la Conferència Episcopal Espanyola; mentrestant la lluita poli-

cial contra ETA, afinada i endurida, obtenia alguns èxits notables, enfortits per la conjuntura mundial derivada de l’11 de setembre a Nova York.

El mes d’octubre del 2002 es va produir un altre terratrèmol polític: el lehendakari Ibarretxe va presentar al Parlament de Vitòria el seu pla per a un nou estatus polític de lliure associació d’Euskadi amb Espanya. Amb el rerefons del pacte de Lizarra –mantingut artificialment viu en la consciència col·lectiva–, l’anomenat “pla Ibarretxe” havia d’esdevenir per força el centre de la vida política basca i, és clar, la diana de tots els atacs.

Ara mateix. Quan, des d’ara mateix, mirem enrere, ens adonem que aquests últims quatre anys han passat força coses al País Basc. Els problemes, però, no s’han mogut de lloc. Si de cas, s’han enquistat. El pla Ibarretxe pretén, justament, desencallar el debat, remoure posicions, sacsejar prejudicis. Ara bé, el camí cap a un referèndum en què els bascos siguin el subjecte polític que pren la decisió és el pitjor camí imaginable per al president espanyol. Perquè el problema no és quina decisió prendran els bascos, sinó el fet mateix que algun dia puguin arribar a prendre una decisió, que puguin arribar a ser protagonistes de la seva història.

Per això el PP fa tants esforços perquè el pla Ibarretxe no arribi a bon port. L’ha de desacreditar i desactivar com ho va fer amb Lizarra. De fet, totes les mesures que es prenen avui a Euskadi van en la mateixa direcció: eliminar els espais bascos de decisió perquè, al final, sense espais i sense oxigen, els bascos se sàpiguen acorralats i hagin de renunciar a la política per tornar al resistencialisme, romàntic, testimonial, esgotador.

El lehendakari Juan José Ibarretxe vol refermar els espais bascos de decisió per aconseguir la pau.

El tancament recent d’*Egunkaria* –repetint el d’*Egin* cinc anys abans–, o la increïble pressió politicojurídica sobre el president del Parlament Basc i sobre el mateix Tribunal Superior de Justícia d’Euskadi són exemples clars d’aquesta renovada campanya de desprestigi i anorreament. Quan les més altes institucions d’un país són discutides i assetjades, acaben essent poc respectades i, a la llarga, deixen de ser estimades i defensades. Per ara, el darrer exemple de persecució el tenim en la pressió reeixida del Govern espanyol sobre la direcció del Tour perquè trenqués l’acord amb Batasuna sobre l’ús de l’euskera en una etapa de la cursa. Que un basc guanyi el Tour és una anècdota bonica. El que resulta insuportable és que els bascos puguin arribar a dir com volen ser bascos. Des de Madrid, ni s’entén ni se’ls entén.

Josep-Maria Terricabras és membre de l’IEC i catedràtic de filosofia de la Universitat de Girona